

ارائه الگویی جهت ارزیابی حساب بانکی مشکوک با رویکرد تعیین آثار مالیاتی بر اساس مدل سازی معادلات ساختاری

سعید حاج صادقی^۱

حمیدرضا غلامنیا روشن^۲

ایمان داداشی^۳

چکیده

حساب‌های مشکوک دارای ابعاد پیچیده و ویژگی خاصی هستند. مهمترین مولفه این حساب‌ها آن است که از الگو و روش‌های متعارف پیروی نمی‌کنند، لیکن به طور کلی به هر نوع حسابی که فاقد توجیه اقتصادی، قانونی و یا منطقی باشد «مشکوک» اطلاق می‌گردد. رویکرد اصلی این مطالعه، ارائه راهکار به مدیران، اقتصاددانان و حساب‌برسان مالیاتی است تا بتوانند تصویر شفاف تری از روابط تراکنش‌های اثرگذار بر تعیین مالیات مودیان داشته باشند، تا بتوانند به انتخاب بهترین استراتژی برای بهبود درآمد مالیاتی کمک نمایند. جهت شناخت شاخص‌های تاثیرگذار بر حساب‌های بانکی مشکوک از روش دلفی فازی استفاده شده است. همچنین به منظور رتبه‌بندی عوامل، از تکنیک BMW و از روش مدل‌سازی معادلات باروش حداقل مربعات جزئی (PLS) به جهت تعیین روابط بین ابعاد و شاخص‌ها استفاده شده است. نتایج حاصل از رتبه‌بندی ۲۶ زیر معیار پژوهش نشان می‌دهد که دو زیر معیار انجام دادن مکرر عملیات و معاملات نقدی کم‌تر از سقف تعیین شده و زیر معیار سپرده‌گذاری وجه نقد در موسسات مالی و سپس انتقال سریع آن از طریق حواله از زیر گروه عملیات نقدی به ترتیب جایگاه اول و دوم اهمیت را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج مدل نیز نشان می‌دهد فاکتورهای معاملات نقدی دارای بیشترین تاثیر روی مالیات تراکنش حساب بانکی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: حساب‌های بانکی مشکوک، روش BMW، اعداد فازی مثلثی، معادلات ساختاری

۱. دانشجوی دکتری رشته حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل، ایران. saeed.sadeghi15@Yahoo.com

۲. استادیار، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل، ایران، (نویسنده مسئول). hamid_r_2057@Yahoo.com

۳. استادیار، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل، ایران. i.dadashi@gmail.com

۱- مقدمه

مأموران مالیاتی درواقع نقش به سزایی در افزایش درآمدهای مالیاتی از طریق رسیدگی به تراکنش‌های بانکی مشکوک افراد دارند. به همین دلیل بود که سازمان امور مالیاتی دستورالعمل شماره ۵۰۵ و ۲۰۰ را تدوین نمود تا مأموران مالیاتی در سراسر کشور با یک رویه ثابت اقدام مالیاتی را انجام دهند این دستورالعمل دو بخش دارد. بخش ابتدایی آن واحدیابی و تشکیل پرونده است. بخش دوم بخش رسیدگی و حسابرسی مالیاتی است. واقعیت این است که ممیزان و حسابرسان نقش کلیدی در شناسایی حساب‌های مشکوک دارند چراکه امکان دسترسی مستقیم به اطلاعات مالی و تراکنش‌های بانکی برای آن‌ها وجود دارد. در اقتصاد کشورها، سهم مالیات از کل درآمدهای عمومی کشور متفاوت بوده و بستگی به سطح توسعه یافتگی و ساختار اقتصادی کشورها دارد. در کشور ما نیز در سالیان اخیر به واسطه شرایط بین المللی و عزم جدی دولت بر وابستگی هرچه کمتر به منابع درآمدی حاصل از فروش نفت، سهم مالیات از درآمدهای کشور رشد روزافزونی پیدا کرده و در حال حاضر درصد قابل توجهی از درآمدهای دولت از محل مالیات تامین می‌شود. (Sanaipur, 2020:2) دولت‌ها برای تامین هزینه‌های خود نیاز به منابع مالی دارند یکی از مهمترین و سالم‌ترین منابع درآمدی دولت، درآمدهای مالیاتی است. در کشورهایی مانند کشور ما که از منابع نفتی بهره‌مند هستند معمولاً استفاده از این منابع بیشتر از مالیات مورد توجه است بنابراین این کشورها همواره با مشکلاتی در سیستم مالیاتی خود روبرو بوده‌اند. یکی از مهم‌ترین این مشکلات پدیده‌ای به نام فرار مالیاتی است که هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی خاصی مانند محدود کردن ظرفیت اقتصادی دولت، ایجاد نابرابری اقتصادی و اخلال در سیاست کلان دولت را در پی دارد. بنابراین برقراری عدالت مالیاتی در کشور با دریافت مالیات واقعی از مودیان، ممانعت از فرار مالیاتی و اثرات منفی آن از اهداف درآمدی و توانایی دولت در تدارک کالا و خدمات، جایگزینی درآمد مالیاتی به جای درآمد نفتی در شرایط تحریم است. (Sayadisoumar, 2018:8) یکی از راه‌های جلوگیری از فرار مالیاتی و تامین مالیات مورد نظر دولت در سال‌های اخیر استفاده از پارامترهای حساب‌های بانکی مودیان مالیاتی می‌باشد.

پدیده فرار مالیاتی فرآیند پیچیده‌ای است که عموماً از قلمرو یک کشور فراتر می‌رود و عواید و وجوه غیر قانونی حاصل از فعالیت مختلف با گذر از سرزمین‌های مختلف از طریق موسسات مالی یا دیگر واسطه‌های مربوط و یا از راه اجرای عملیات متعدد بانکی قانونی جلوه می‌نماید. فرار مالیاتی نقص اصول اخلاقی و سستی بنیان ارزش‌های اجتماعی را به همراه دارد و حتی به پایه‌های آزادی و دموکراسی در کشورها خلل وارد می‌کند. زیرا عواید حاصل از آن صرف رشوه به اشخاص یا حکومت‌ها می‌گردد. در کشوری مثل ایران که بخشی از معاملات آن به صورت نقدی مورد استفاده قرار می‌گیرد و یا در صورت لزوم در بانک‌ها و موسسات مالی سپرده‌گذاری می‌گردد، برعکس در کشورهایی که در آن‌ها معاملات نقدی (به لحاظ مقررات موجود و عرف حاکم) متداول

نیست انجام فرار مالیاتی به مراتب دشوارتر می‌باشد. به همین دلیل افراد با تاسیس شخصیت حقوقی، خواه تجاری و غیر تجاری اقدام به این عمل می‌کنند. شایان ذکر است که تاسیس اشخاص حقوقی، عمدتاً در حوزه‌های قضایی و مناطق (آزاد و ویژه) کشورهایی که مقررات به نسبت آسانی درباره تاسیس و ثبت شرکت‌ها دارند امکان پذیر است. (Jazayeri, 2013:37) اساساً نقش بررسی تراکنش‌های بانکی در راستی آزمایی، اسناد و مدارک مالی مؤدیان، شناسایی و پیشگیری از جرایم مالیاتی غیرقابل کتمان است و همچنین اثر این موضوع در حسابرسی مبتنی بر ریسک نیز قابل توجه است.

علی‌رغم پیشرفت فناوری و توجه افراد به نهادهای موازی و موسسات مالی غیربانکی، کماکان بانک‌ها از جمله موسساتی هستند که جهت قانونی جلوه دادن عایدی‌های حاصل از فرار مالیاتی از آن‌ها استفاده می‌شود. زیرا ساختار و حجم بالای تراکنش بانکی برای فراریان از پرداخت مالیات مناسب و از همه جهت با اهداف آن‌ها منطبق است. برای مثال افراد می‌خواهند عایدی‌های حاصله را در محل امنی نگهداری شود و افزون بر آن به این منابع نیز سود تعلق گیرد و با فعل و انفعالی که از طریق عملیات بانکی بر روی آن انجام می‌شود، مالکیت و منشاء آن هم پنهان بماند. بدین ترتیب نقش موسسات مالی، به ویژه بانک‌ها در مبارزه با کشف حساب‌های مشکوک بسیار کلیدی است. (Farokhian, 2019:14) در تحقیق حاضر سعی می‌شود شاخص‌های مهم حساب‌های بانکی مشکوک با مطالعه پیشینه پژوهش شناسایی و با استفاده از پرسشنامه روش دلفی فازی برای تثبیت و غربالگری به نظرسنجی خبرگان حوزه مربوطه و دانشگاهی گذاشته شود. در نهایت با استفاده از روش تصمیم‌گیری چند شاخصه بهترین-بدترین اوزان شاخص‌های تثبیت شده استخراج و مهمترین شاخص‌های حساب‌های مشکوک شناسایی می‌شود؛ سپس با استفاده مدل سازی معادلات ساختاری به بررسی اثرات آن پرداخته شد. در انتها براساس نتایج به دست آمده پیشنهادها و توصیه‌هایی برای برنامه ریزی و سیاست‌گذاری در این حوزه ارائه می‌شود بنابراین سوالات این پژوهش عبارتند از:

مهم‌ترین ابعاد و شاخص‌های موثر بر حساب‌های بانکی مشکوک چیست؟

ابعاد و شاخص‌های موثر بر حساب‌های بانکی مشکوک از چه وزن و اولویتی برخوردارند؟

میزان اثر پذیری هر کدام از عوامل بر مالیات تراکنش بانکی چه قدر است؟

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

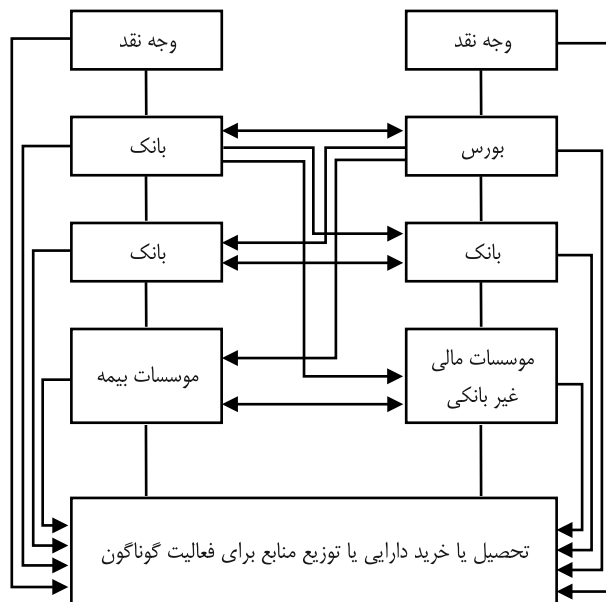
حساب‌های بانکی، جز اساسی و لاینفک فرآیندهایی می‌باشد که منتج به اختفای فعالیت اقتصادی می‌گردد. افراد برای بهره‌برداری از عواید حاصل از اختفای فعالیت خود درآمدهای حاصله را به سیستم بانکی تزریق می‌کنند و با مجموعه‌ای از نقل و انتقالات سعی در گم کردن رد آن‌ها نموده و نهایتاً مبالغ مذکور را به حساب‌های مشخص

انتقال و یا به انواع دارایی‌ها تبدیل می‌نمایند. علی‌رغم ظاهری ساده باید توجه داشت که امکان شناسایی حسابهای مشکوک با یک روش ساده و سراسر وجود ندارد. زیرا سریع و ساده شدن انتقال پول از سویی و همه‌گیر شدن استفاده از انواع پول‌های جدید، (مخصوصاً پول الکترونیکی) موجب شده روزانه میلیون‌ها تراکنش بانکی انجام شود و جستجو در میان میلیون‌ها حساب بانکی در شبکه بانکی و مالیاتی و تطبیق آن با مصادیق حساب‌های بانکی مشکوک که منجر به فرار مالیاتی گردیده، توسط نیروی انسانی غیرممکن باشد. خاصه آن که متخلفان از مشاوره متخصصان مختلف از جمله آی تی، بانکداری، حسابداری، گمرک و حقوق به منظور فرار مالیاتی بهره می‌برند. (Chale, 2018:36) بنابراین بزرگ‌ترین چالش مبارزه با فرار مالیاتی و افزایش درآمدهای مالیاتی کشف حساب‌های بانکی مشکوک است.

علیرغم این که فناوری اطلاعات و نوآوری‌های بازارهای مالی تسلط بر سیستم پرداخت الکترونیکی را افزایش داده است، لیکن نتوانسته است که استفاده از پول نقد را یکجا ناپدید کند. در واقع استفاده از پول نقد در مقادیر گسترده باقی مانده است. به عنوان مثال، فروشنده می‌تواند در ازای پرداخت نقدی به خریدار تخفیف ارائه دهد و یا مشتریان را ترغیب به پرداخت نقدی از طریق سایر مشوق‌ها نماید. (Bagnall, 2014:1685)

هر فردی که یک جنس یا خدمات را خریداری می‌کند ۴ راه اصلی برای انتقال پول به فروشنده دارد: استفاده از پول نقد، استفاده از کارت اعتباری یا بدهی، صدور چک و یا انتقال اینترنتی، از آنجایی که استفاده از دو ابزار اول نیاز به داشتن کارت‌های پرداخت می‌باشد و به هم مربوط می‌شوند؛ کارت‌های پرداختی را نیز می‌توان برای پرداخت یک جنس (مستقیم) و یا با برداشت پول نقد برای پرداخت هزینه آن (غیر مستقیم) استفاده کرد. این دو روش متفاوت پرداخت در واقع یک تفاوت بسیار مهم دارند: معاملات مستقیم قابل کنترل هستند، درحالی که پول نقد ناشناس است و پیگیری آن دشوار است و باعث اختفای فعالیت می‌شود. (Drehmann, 2002:34)

نمودار (۱) گردش عملیات وجه نقد حاصل از اختفای فعالیت‌های اقتصادی در موسسات مالی (اعم از بازار پول و سرمایه) را نشان می‌دهد. چنانچه ملاحظه می‌شود، وجوه نقد سپرده‌گذاری شده در موسسات مالی سرانجام به خرید و یا تحصیل انواع دارایی‌ها و یا تامین مالی برای فعالیت‌های گوناگون منتهی می‌گردند.

نمودار (۱) - گردش عملیات وجه در موسسات مالی

منبع: Ricardo, 2003

مفهوم حساب‌های بانکی مشکوک

براساس یک اجماع کلی شناسایی و گزارش‌دهی حساب‌های مشکوک، یکی از جنبه‌های کلیدی مبارزه با انواع تخلفات می‌باشد. رویه‌های مختلفی در خصوص گزارش‌دهی وجود دارد، برای مثال در بعضی از کشورها گزارش تراکنش بیش از سقف معینی اجباری است، در مقابل در بعضی از کشورها موسسات مالی مکلفند تراکنش‌هایی که مشکوک تلقی می‌شوند، به عبارتی احتمالی می‌رود این تراکنش‌ها برای جا به جایی وجوه حاصل از اختفای فعالیت اقتصادی باشند را به مراجع ذیصلاح گزارش دهند. (Basel Committee, 1998:189)

البته باید در نظر داشت تعیین آن دسته از تراکنش‌هایی که باید گزارش شوند، بسیار دشوار است و این امر مستلزم آموزش و اطلاع‌رسانی کامل به کارکنان موسسات مالی و بهره‌برداران آن از جمله حساب‌برسان مالیاتی در تشخیص و شناسایی روابط مشکوک است. نظام گزارش‌دهی تراکنش‌های مشکوک باید همزمان با انجام معامله یا با حداقل فاصله زمانی از آن عمل کند. حد و مرز حساب‌های مشکوکی که قابلیت مالیات ستانی دارد را از فعالیت غیرقانونی و پولشویی را می‌توان از نحوه دسترسی به تراکنش بانکی مورد پالایش و بررسی قرارداد، به طوری که تراکنش‌هایی

که از طرف مرکز اطلاعات مالی و مبارزه پولشویی وزارت امور و اقتصاد دارایی و واحدهای نظارتی برون سازمانی (معاونت اقتصادی وزارت اطلاعات) در اختیار سازمان امور مالیاتی قرار می‌گیرد با اولویت بالا در زمره فعالیت غیر قانونی طبقه‌بندی نمود. همچنین در این راستا می‌توان تراکنش‌ها براساس معیارهای ماهوی متفاوت تفکیک نمود لیکن چون از جمله منابع اصلی مالیاتی، درآمد مودیان است لذا تقسیم‌بندی این اطلاعات بر اساس میزان ارتباط با درآمد مودی کمک بیشتری در بررسی موضوع خواهد داشت که طبق آخرین مقرر «معتبر می‌توان به درآمدی، غیردرآمدی، نامشخص تقسیم نمود».

معیارها و شاخص‌ها، نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های آگاهانه در همه سطوح دارند. اساساً بدون سنجش‌ای به نام معیار و یا شاخص، ارزیابی امکان‌پذیر نیست و هر گونه بررسی و شناخت واقعی از طریق ابزار ارزیابی نیاز به تدوین معیار و شاخص‌هایی برای اندازه‌گیری مطلوبیت یا عدم مطلوبیت وضع موجود دارد. بدین منظور مصاحبه به روش اشباع نظری با ۱۵ نفر صاحب نظر (خبرگان مالیاتی و بانکی) از یک سو و اساتید دانشگاه از سوی دیگر انجام یافته است. به منظور شناسایی و تأیید شاخص‌های حساب بانکی مشکوک ۳۴ شاخص در ۳ طبقه از مرور مبانی نظری و مصاحبه به دست آمد که در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول (۱) - شاخص‌های حساب بانکی مشکوک

ردیف	نام شاخص	نماد
الف) علائم مربوط به معاملات نقدی		
۱	واریز نقدی به حساب به یکباره یا به دفعات که با اطلاعات ارائه شده و ماهیت تجاری مودی در تعارض باشد	R1
۲	سپرده‌گذاری وجه نقد در موسسات مالی و سپس انتقال سریع آن از طریق حواله به سایر نقاط یا خارج از کشور	R2
۳	مشخص نبودن منبع وجوه: در مواردی که وجوه واریزی به حساب اشخاص از منبع نامشخص باشد،	R3
۴	انجام دادن مکرر عملیات و معاملات کم‌تر از سقف تعیین شده که موجب گزارش‌دهی می‌شود	R4
۵	واریز به حساب بانکی از مناطق پر خطر	R5
۶	ارائه چک‌های ظهر نویسی شده متعددی به بانک برای وصول به حساب مودی	R6
۷	معاملات متعدد نقدی متعارض با الگوی حرفه‌ای و رفتار مودی	R7
۸	تبدیل اسکناس‌های ریز (با مبالغ پایین) به اسکناس‌های درشت (با مبالغ بالا)	R8
ب) علائم مربوط به حساب‌های سپرده		
۹	بستن یک حساب و باز کردن حساب دیگر با همان نام یا نام یکی از اعضای خانواده	R9

ردیف	نام شاخص	نماد
۱۰	خرید سهام یا اوراق مشارکت با پولی که از خارج وارد شده یا انجام همین عمل پس از سپرده گذاری	R10
۱۱	حواله وجه به بانک دیگر بدون ذکر نام ذینفع	R11
۱۲	باز پرداخت اقساط معوقه وام از طریق ضبط وثیقه سپرده شده به بانک	R12
۱۳	وجود انواع حساب به نام مودی در موسسات مالی در یک منطقه، بدون هیچ دلیلی	R13
۱۴	انتقال وجه از حساب مشتریان دیگر بدون وجود رابطه کاری یا خویشاوندی	R14
۱۵	تقاضای انتقال وجه یا سایر دارایی‌ها به خارج از کشور به طور غیر مرتبط با حرفه مودی	R15
۱۶	نقل و انتقال بین حساب‌های مودی و تبدیل آن به سایر ابزارهای مالی	R16
۱۷	مودی بدون داشتن هدف تجاری مشخص، وجوهی را انتقال می‌دهد	R17
۱۸	درخواست چندین کارت خوان سیار	R18
۱۹	وجود حساب‌های متعدد به نام مودی نزد بانک کارگزار	R19
۲۰	پرداخت حق مشاوره و حق دلالی و... به کارکنان و یا دیگر اشخاص ثالث به صورت مستمر از حساب	R20
۲۱	تقاضای کارت اعتباری در محلی غیر از محل اقامت خود یا خارج از کشور	R21
۲۲	خرید مستمر چک و ارزهای خارجی و اسناد و اوراق بهادار به نحو متعارض با حرفه مشتری	R22
ج) اعلام کلی		
A3		
۲۳	عدم تناسب تراکنش با سابقه مالیاتی فرد	R23
۲۴	حساب‌های غیر فعالی که به سرعت و بدون هیچ دلیلی فعال می‌شود	R24
۲۵	ارائه مدارک جعلی و اطلاعات خلاف و غیر واقعی یا عدم ارائه اطلاعات مورد نظر سازمان امور مالیاتی	R25
۲۶	تقاضای انجام دادن عملیات و معاملات پیچیده بانکی که فاقد توجیه قانونی یا اقتصادی است	R26
۲۷	بروز وقفه در ارائه مدارک ثبتی شرکت در هنگام افتتاح حساب	R27
۲۸	داشتن اطلاعات ناقص و ناروشن از میزان موجودی حساب	R28
۲۹	برقراری روابط تجاری با موسسات مالی مختلف و سعی در برقراری ارتباط با کارکنان موسسات مالی	R29
۳۰	استفاده از یک نشانی با تغییر نام ساکنان به دفعات	R30
۳۱	ارائه اطلاعات مشکوک و مبهم در هنگام احراز هویت	R31
۳۲	ارائه مدارک جعلی و دستکاری شده	R32
۳۳	افتتاح حساب وکالتی	R33
۳۴	ارائه صورتهای مالی نامتعارف جهت دریافت تسهیلات	R34

در ادامه به مرور مطالعات صورت گرفته در حوزه مورد نظر این پژوهش یعنی مفهوم تراکنش‌های مشکوک بانکی پرداخته شده که با توجه به محدود بودن مطالعات حوزه مالیات توسط تکنیک BWM و برای روشن مطلب بخشی از مطالعات پیشین به تکنیک BWM و تراکنش بانکی تعلق دارد.

آلسکرو سامانه‌ای مبتنی بر شبکه عصبی سه لایه پس انتشار جهت شناسایی تخلف و کلاه برداری مرتبط با کارت‌های اعتباری معرفی کرده‌اند و اعلام داشتند به نتایج مطلوبی در تشخیص تخلف و کلاهبرداری رسیده‌اند. در این مقاله ذکر شده است که با ترکیب چند توزیع احتمال و پارامترهای مناسب جهت شبیه‌سازی تراکنش‌های بانکی و زمان انجام تراکنش می‌توان استفاده کرد. (Aleskerov, 2002:220)

چن برای هر فرد دارند کارت اعتباری مدلی را با استفاده از تکنیک‌های مبتنی بر بردار پشتیبان ماشین بر اساس یک پرسشنامه ۱۰۵ تا ۱۲۰ سوالی تشکیل داده‌اند. تراکنش جدید فرد توسط مدل ساخته شده ارزیابی می‌شود و در صورتی که با پیش بینی مدل همخوانی نداشته باشد به عنوان تراکنش مشکوک اعلام می‌گردد. (Chen, 2004:807)

ژائو در شناسایی تراکنش مشکوک یک سیستم «کنترل بر اساس قواعد» مبتنی بر «عامل هوشمند» ارائه داده‌اند. در راه حل مزبور رفتارهای غیر عادی و یا پرت، کشف و تراکنش‌های ریسکی گزارش می‌شود. (Gao, 2007:855)

ونگ دونگ یک الگوریتم کشف تراکنش مشکوک بر اساس خوشه‌بندی مبتنی بر «درخت پوشای مینیمم» ارائه کرده‌اند. با تعریف دو متریک شباهت و عدم شباهت خاص و استفاده از آن به عنوان‌ها معیار فاصله در خوشه‌بندی داده‌ها در بهترین حالت موفق به کشف ۷۲ درصد از موارد شده‌اند (Wang, 2009:62).

لی خاک یک الگوریتم شناسایی موارد مشکوک به پولشویی مبتنی بر داده کاوی و شبکه‌های عصبی ارائه کرده‌اند. الگوریتم ارائه شده جهت خوشه‌بندی تراکنش از روش K-Mmeans استفاده کرده و خروجی به دست آمده جهت آموزش یک شبکه عصبی از نوع پس انتشار (به عنوان آموزش دهنده موارد نرمال و مشکوک) به کار رفته است. (Le-Khac, 2009:77)

ساروخانی سیستمی هوشمندی طرح نمودند که تشخیص رفتارهای مشکوک و غیر معمول کاربران در سیستم بانکداری اینترنتی را امکان پذیر می‌سازد. از آنجا که رفتار کاربران مختلف همراه با ابهام و عدم قطعیت است؛ این سیستم بر اساس نظریه فازی طراحی شده تا رفتار کاربران را شناسایی کرده و رفتارهای مشکوک با شدت‌های مختلف را دسته‌بندی کند. مدل طراحی شده در سیستم بانکداری اینترنتی بانک ملت به عنوان یکی از بزرگترین بانک‌های بر خط کشور آزمایش شده و نتایج آن نشان دهنده موفقیت سیستم در شناسایی رفتارهای مشکوک، با درجه صحت ۹۳٪ است. (Sarikhani, 2009:26)

شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرار از مالیات بر درآمد مستغلات بر پایه تکنیک DEMATEL موضوعی است که حمیدی به آن پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد بالا بودن آمار و پرونده‌های هر واحد مالیاتی از بالاترین رتبه و ضعف نظام اطلاعات مالیاتی، کمبود نیروی انسانی متخصص در مالیات مستغلات، سطح فرهنگ مالیاتی در جامعه، ضعف سیستم الکترونیکی در شناسایی و ثبت صحیح مؤدیان مالیاتی و عدم ایجاد اعتماد بین مؤدی و دولت و سازمان از درجه اهمیت کمتر و در رتبه‌های بعدی به عنوان عوامل مؤثر بر فرار از مالیات مستغلات قرار دارند (Hamidi, 2015:23).

اولویت‌بندی شاخص‌های ارزیابی تاب‌آوری بر پایه روش بهترین بدترین موضوعی است که جعفرنژاد به آن پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌های چابکی، افزونگی و مشاهده‌پذیری به ترتیب مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی تاب‌آوری تامین‌کنندگان هستند. (Jafarnejad, 2016:18)

فرخیان الگوی کشف تراکنش‌های مشکوک به پول‌شویی را بر اساس روش بافتاری ارائه نمود. در این پژوهش با استفاده از داده‌کاوی در تحلیل (تراکنش‌های پرت بافتاری) به شناسایی تراکنش مشکوک پرداخته که با استفاده از یک شبیه‌سازی رایانه‌ای انجام گرفته است. (Farrokhian, 2018:74)

نصرالهی اقدام به طراحی مدلی برای ارزیابی کانال‌های بازاریابی مبتنی بر روش‌های بهترین و بدترین فازی و EDAS فازی، بر اساس یافته‌های این پژوهش هشت شاخص برای ارزیابی کانال‌های توزیع بازاریابی شناسایی شدند که شامل اعتماد، تضاد، نمایش، تحویل، مبادله اطلاعات، هزینه بازگشت محصول، هزینه هماهنگی و سودآوری می‌شوند. (Nasrollahi, 2018:74)

دستگیر و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی در جهت رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر اجتناب مالیاتی شرکتی انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد ابعاد تایید شده و رتبه‌بندی آن‌ها به شرح زیر است: عوامل تجاری، عوامل راهبری شرکتی، عوامل مربوط به حسابر، عوامل مربوط به گزارش‌های مالی، عوامل مربوط به صنعت، ویژگی‌های عمومی، عوامل مربوط به بازار سرمایه و عوامل اجتماعی. (Dastgir, 2019:341)

شاوردی و همکاران پژوهشی در جهت ارزیابی و انتخاب طرح‌های توسعه فناوری با استفاده از روش بهترین بدترین انجام داده‌اند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که در نظر گرفتن وزن برای معیارهای ارزیابی، بر نتیجه ارزیابی و تصویب یا رد طرح‌ها تأثیر شایان توجهی دارد. (Shahverdi, 2020:461)

موسوی جهرمی و همکاران به ارزیابی عوامل مؤثر بر درآمدهای مالیاتی در اقتصاد ایران با رویکرد مدل‌های میانگین‌گیری پویا (TVP DMA) پرداخته است نتایج نشان دهنده این است در اقتصاد ایران متغیرهای درجه باز بودن اقتصاد، رشد بودجه عمرانی، تورم، متوسط نرخ مالیاتی و رشد درآمدهای حقیقی به ترتیب مهمترین متغیرهای مؤثر بر رشد مالیات‌های مستقیم و متغیرهای رشد درآمدهای حقیقی، رشد بودجه عمرانی، تورم، حجم

اقتصاد زیرزمینی، نرخ ارز بازار غیررسمی و نسبت ارزش افزوده بخش خدمات به تولید ناخالص داخلی به ترتیب مهمترین متغیرهای مؤثر بر رشد درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم هستند. (Mousavi Jahromi, 2020:100)

غلامنیا و همکاران پژوهشی در جهت شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های قانون‌گریزی در دفاتر اسناد رسمی بر پایه روش بهترین-بدترین با تأکید بر افزایش درآمد مالیاتی انجام داده‌اند. نتایج حاصل از رتبه‌بندی ۲۹ زیر معیار پژوهش نشان می‌دهد که زیر معیار عدم ارسال اطلاعات مربوط به اسناد تنظیمی (قانون تسهیل) جهت مطالبه مالیات و زیر معیار تنظیم اسناد بیع قطعی، صلح، هبه، وکالت فروش انواع خودرو بدون رعایت ماده ۴۲ قانون ارزش افزوده از زیرگروه اسناد غیر منقول و منقول به ترتیب جایگاه برتر اهمیت را به خود اختصاص داده‌اند. (Gholamnia, 2021:142)

مرادی و همکاران پژوهشی در جهت شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی اشخاص حقوقی (شرکت‌ها) انجام داد. در این پژوهش از تکنیک غربالگری فازی و سپس مدلسازی ساختاری تفسیری (ISM) و تحلیل (MICMAC) استفاده شد. پس از تحلیل داده‌ها، متغیرها در هشت سطح مختلف طبقه‌بندی شدند و با توجه به روابط، گراف (ISM) ترسیم شد (Moradi, 2021:83)

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها توصیفی-پیمایشی است زیرا به شناسایی و توصیف شاخص‌های حساب بانکی مشکوک می‌پردازد. در پژوهش حاضر برای شناسایی موانع از روش کتابخانه‌ای (کتاب، مقاله‌ها، متون اینترنتی) استفاده شده است. از سوی دیگر روش مطالعه میدانی برای توزیع پرسشنامه در میان کارشناسان و خبرگان نظام مالیاتی کشور به منظور تثبیت و اولویت‌بندی این شاخص‌ها به کار رفت. به منظور نظرسنجی از خبرگان واحد تحلیل آماری شامل متخصصان و مدیران و به طور کلی کارکنان نظام مالیاتی شهر تهران بوده‌اند. در مورد انتخاب خبرگان و متخصصان از روش نمونه‌گیری هدفمند بهره‌گیری شد. زیرا قضاوت خبرگان در نتایج پژوهش به طور مستقیم دخیل است و انتخاب افراد خبره جز مراحل مهم پژوهش حاضر می‌باشد. در این راستا گروه تصمیم‌گیری متشکل از ۱۰ عضو بود که دارای تجربه کافی و ارزشمند در نظام مالیاتی کشور (حداقل ۱۵ سال)، حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی، آشنایی نسبتاً کامل با حوزه تراکنش بانکی و سیستم مالیاتی و علاقه‌مند به همکاری در این پژوهش بودند. همچنین بنا به نیاز پژوهشگر از نظرهای پژوهشگران سیستم بانکی و دانشگاهیان این حوزه بهره‌گیری شد. در این راستا از نظرهای ۵ عضو دانشگاهی بهره‌گیری شد که از استادان خبره حوزه مالیاتی و بانکی بودند. به منظور نشان دادن کارایی رویکرد پژوهش، از یک مورد مطالعاتی (امور مالیاتی شهر تهران) به عنوان نمونه پژوهش استفاده شد. در این پژوهش از روش دلفی

فازی به منظور تأیید شاخص‌های شناسایی شده حساب‌های بانکی مشکوک استفاده شد. این روش ترکیبی از روش دلفی و نظریه مجموعه فازی است که توسط ایشیکاوا و همکاران (۱۹۹۳) ارائه شد. گام‌های روش دلفی فازی عبارتند از: گام ۱: شناسایی شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک با مرور جامع مبانی نظری پژوهش گام ۲: جمع‌آوری نظرهای متخصص تصمیم گیرنده: در این گام بعد از شناسایی شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک، گروه تصمیم گیرنده متشکل از خبرگان مرتبط با پژوهش تشکیل شده و پرسشنامه‌ای به منظور تعیین مرتبط بودن شاخص شناسایی شده با موضوع اصلی پژوهش برای آن‌ها ارسال می‌شود که در آن متغیرهای زبانی جدول (۲) برای بیان اهمیت هر شاخص به کار می‌رود. انواع مختلفی از اعداد فازی مثل اعداد فازی مثلثی، دوزنقه‌ای و نمایی وجود دارد. در این پژوهش از اعداد فازی مثلثی استفاده شد که به دلیل سادگی در فهم آن به دفعات مورد توجه پژوهشگران مختلف قرار گرفته است در آن $M = (l, m, u)$ یک عدد فازی مثلثی است و u, m, l به ترتیب نماینگر کوچکترین، محتمل ترین و بزرگ ترین ارزش ممکن هستند.

جدول (۲) - عبارات‌های کلامی برای تأیید شاخص‌های تصمیم‌گیری

متغیر زبانی	عدد فازی
خیلی کم	$(0, 0, 0.25)$
کم	$(0, 0.25, 0.5)$
متوسط	$(0.25, 0.5, 0.75)$
زیاد	$(0.5, 0.75, 1)$
خیلی زیاد	$(0.75, 1, 1)$

روش بهترین - بدترین (BWM^1)

در این روش تصمیم‌گیری چند شاخصه، تعداد گزینه‌ها با توجه به تعداد شاخص ارزیابی می‌شود تا بهترین گزینه انتخاب شود. بر اساس روش بهترین بدترین که توسط رضایی ارائه شده، (Rezaei, 2015:53) بهترین و برترین شاخص توسط تصمیم گیرنده مشخص می‌شود و مقایسه زوجی بین هر یک از این دو شاخص (بهترین و بدترین) و دیگر شاخص‌ها صورت می‌گیرد سپس یک مسئله حداکثر-حداقل^۲ برای مشخص کردن وزن شاخص‌های مختلف فرموله و حل می‌شود. همچنین در این روش فرمولی برای محاسبه نرخ ناسازگاری به منظور بررسی اعتبار مقایسات در نظر گرفته می‌شود.

1. Best_ Worst Method

2. Maximin

جدول (۳) - شاخص‌های سازگاری با استفاده از روش BWM

a_{BW}	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شاخص سازگاری	۰/۰۰	۰/۴۴	۱/۰۰	۱/۶۳	۲/۳۰	۳/۰۰	۳۷/۳	۴/۴۷	۵/۲۳

$$\text{رابطه (۳)} \quad \xi^* = \frac{\text{نرخ سازگاری}}{\text{شاخص سازگاری}}$$

با توجه به روش تجزیه و تحلیل بیان شده و مراحل مختلف پژوهش می‌توان مراحل اجرای پژوهش را به طور خلاصه مطابق شکل (۱) نشان داد:

۴- تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

تایید شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک: به منظور تایید شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک ۳۴ شاخص که از مرور مبانی نظری بدست آمد (جدول ۳) که در سوال‌های پرسشنامه مخصوص روش دلفی فازی قرار گرفتند و از خبرگان خواسته شد مطابق با شرح این روش به سوال‌ها پاسخ دهند، در این مرحله و مرحله بعد (روش BWM) علاوه بر ۱۰ نفر عضو اصلی در گروه تصمیم‌گیری از ۵ نفر عضو خبرگان دانشگاهی نیز که

در حوزه بانکی و مالیاتی تخصص داشتند دعوت به همکاری شد؛ همچنین شاخص‌هایی که از نظر آن‌ها مهم بود ولی در فهرست شاخص‌های پرسشنامه قرار نگرفته بود اضافه شد. در نهایت پس از تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه روش دلفی فازی و در سه مرحله در مجمع ۲۶ شاخص تایید و انتخاب شد بر اساس نظر چنگ و لین چنانچه اختلاف بین دو مرحله نظر سنجی روش دلفی فازی کمتر از ۰/۲ باشد فرایند نظر سنجی متوقف می‌شود و براین اساس تفاوت دیفازی مرحله سه و دو برای شاخص‌های تایید شده کمتر از ۰/۲ بود. (Lee et al, 2002:12) نتایج در جدول (۴) نشان داده شده است طبق جدول (۴) طی مراحل این روش دو شاخص به شاخص‌های اولیه اضافه شد که در انتها نیز مورد اجماع گروه تصمیم‌گیری قرار گرفت این شاخص‌های عبارت بودند از واریز به حساب بانکی از مناطق پرخطر (مناطق آزاد و ویژه)، معاملات متعدد نقدی متعارض با الگوی حرفه‌ای و رفتار مودی

جدول (۴) - نتایج روش دلفی فازی

A1	نام شاخص	میانگین فازی	میانگین غیرفازی	وضعیت	نماد
علامه مربوط به معاملات نقدی	۱ واریز نقدی به حساب به یکباره یا به دفعات که با اطلاعات ارائه شده و ماهیت تجاری مودی در تعارض باشد	(۰/۵۸ و ۰/۸۳)	۰/۸۰۰	تایید	R1
	۲ سپرده‌گذاری وجه نقد در موسسات مالی و سپس انتقال سریع آن از طریق حواله به سایر نقاط یا خارج از کشور	(۰/۵۰ و ۰/۷۵ و ۰/۹۳)	۰/۷۲۵	تایید	R2
	۳ مشخص نبودن منبع وجوه: در مواردی که وجوه واریزی به حساب اشخاص از منبع نامشخص باشد،	(۰/۴۸ و ۰/۷۳ و ۰/۹۵)	۰/۷۱۷	تایید	R3
	۴ انجام دادن مکرر عملیات و معاملات کم‌تر از سقف تعیین شده که موجب گزارش دهی می‌شود	(۰/۵۳ و ۰/۷۸ و ۰/۹۸)	۰/۷۵۸	تایید	R4
	۵ واریز به حساب بانکی از مناطق پرخطر	(۰/۵۸ و ۰/۸۳ و ۰/۹۸)	۰/۷۹۲	تایید	R5
	۶ ارائه چک‌های ظهر نویسی شده متعددی به بانک برای وصول به حساب مودی	(۰/۳۳ و ۰/۵۵ و ۰/۸)	۰/۵۵۸	رد	R6
	۷ معاملات متعدد نقدی متعارض با الگوی حرفه‌ای و رفتار مودی	(۰/۴۸ و ۰/۷۳ و ۰/۹)	۰/۷۰۰	تایید	R7
	۸ تبدیل اسکناس‌های ریز (با مبالغ پایین) به اسکناس‌های درشت (با مبالغ بالا)	(۰/۲۵ و ۰/۵۰ و ۰/۷۵)	۰/۵۰۰	رد	R8

A2				A2
R9	تایید	۰/۷۲۲	(۰/۵۰/۷۰/۹۳)	۹ بستن یک حساب و باز کردن حساب دیگر با همان نام یا نام یکی از اعضای خانواده
R10	تایید	۰/۸۱۷	(۰/۶۰/۸۵/۱)	۱۰ خرید سهام یا اوراق مشارکت با پولی که از خارج وارد شده یا انجام همین عمل پس از سپرده گذاری
R11	تایید	۰/۷۳۳	(۰/۵۰/۷۵/۰/۹۵)	۱۱ حواله وجه به بانک دیگر بدون ذکر نام ذینفع
R12	رد	۰/۴۵۸	(۰/۲۳/۰/۴۵/۰/۷)	۱۲ بازپرداخت اقساط معوقه وام از طریق ضبط وثیقه سپرده شده به بانک
R13	رد	۰/۵۳۳	(۰/۳/۰/۵۳/۰/۷۸)	۱۳ وجود انواع حساب به نام مودی در موسسات مالی در یک منطقه، بدون هیچ دلیلی
R14	تایید	۰/۸۳۳	(۰/۶۳/۰/۸۸/۱)	۱۴ انتقال وجه از حساب مشتریان دیگر بدون وجود رابطه کاری یا خویشاوندی
R15	تایید	۰/۷۰۰	(۰/۵/۰/۷۳/۰/۸۸)	۱۵ تقاضای انتقال وجه یا سایر دارایی‌ها به خارج از کشور به طور غیر مرتبط با حرفه مودی /
R16	تایید	۰/۸۵۰	(۰/۶۵/۰/۹۰/۱)	۱۶ نقل و انتقال بین حساب‌های مودی و تبدیل آن به سایر ابزارهای مالی
R17	تایید	۰/۷۸۳	(۰/۵۸/۰/۸۳/۰/۹۵)	۱۷ مودی بدون داشتن هدف تجاری مشخص، وجوهی را انتقال می‌دهد
R18	تایید	۰/۷۵۰	(۰/۵۳/۰/۷۸/۰/۹۵)	۱۸ درخواست چندین کارت خوان سیار
R19	تایید	۰/۷۰۸	(۰/۴۸/۰/۷۳/۰/۹۳)	۱۹ وجود حساب‌های متعدد به نام مودی نزد بانک کارگزار
R20	رد	۰/۴۳۳	(۰/۲/۰/۴۳/۰/۶۸)	۲۰ پرداخت حق مشاوره و حق دلالی و /// به کارکنان و یا دیگر اشخاص ثالث به صورت مستمر از حساب
R21	تایید	۰/۷۵۰	(۰/۵۳/۰/۷۸/۰/۹۵)	۲۱ تقاضای کارت اعتباری در محلی غیر از محل اقامت خود یا خارج از کشور
R22	تایید	۰/۷۵۸	(۰/۵۳/۰/۷۸/۰/۹۸)	۲۲ خرید مستمر چک و ارزهای خارجی و اسناد و اوراق بهادار به نحو متعارض با حرفه مشتری

علائم مربوط به حساب‌های سپرده

A3			A3		
R23	تایید	۰/۷۲۶	(۰/۵۳۰/۷۸۰/۹)	عدم تناسب تراکنش با سابقه مالیاتی فرد	۲۳
R24	تایید	۰/۷۷۵	(۰/۵۵۰/۸۰/۹۸)	حساب‌های غیر فعالی که به سرعت و بدون هیچ دلیلی فعال میشود	۲۴
R25	تایید	۰/۷۲۵	(۰/۵۰/۷۵۰/۹۳)	ارائه مدارک جعلی و اطلاعات خلاف و غیر واقعی یا عدم ارائه اطلاعات مورد نظر سازمان امور مالیاتی	۲۵
R26	تایید	۰/۷۲۴	(۰/۵۰/۷۳۰/۹۳)	تقاضای انجام دادن عملیات و معاملات پیچیده بانکی که فاقد توجیه قانونی یا اقتصادی است	۲۶
R27	رد	۰/۶۰۸	(۰/۳۸۰/۶۰/۸۵)	بروز وقفه در ارائه مدارک ثبتی شرکت در هنگام افتتاح حساب	۲۷
R28	تایید	۰/۷۱۷	(۰/۵۰/۷۵۰/۹)	داشتن اطلاعات ناقص و ناروشن از میزان موجودی حساب	۲۸
R29	تایید	۰/۷۴۲	(۰/۵۳۰/۷۸۰/۹۳)	برقراری روابط تجاری با موسسات مالی مختلف و سعی در برقراری ارتباط با کارکنان موسسات مالی	۲۹
R30	رد	۰/۵۳۳	(۰/۳۰/۵۳۰/۷۸)	استفاده از یک نشانی با تغییر نام ساکنان به دفعات	۳۰
R31	تایید	۰/۷۲۳	(۰/۵۰/۶۹۰/۹۳)	ارائه اطلاعات مشکوک و مبهم در هنگام احراز هویت	۳۱
R32	تایید	۰/۷۲۵	(۰/۵۰/۷۵۰/۹۳)	ارائه مدارک جعلی و دستکاری شده	۳۲
R33	تایید	۰/۷۵۰	(۰/۵۳۰/۷۸۰/۹۵)	افتتاح حساب وکالتی	۳۳
R34	رد	۰/۴۷۵	(۰/۲۳۰/۴۸۰/۷۳)	ارائه صورتهای مالی نامتعارف جهت دریافت تسهیلات	۳۴
مقدار آستانه: ۷/۰ منبع: یافته‌های محقق					

نوع حساب

جدول (۵) - شاخص‌های تایید شده

R32	R28	R24	R21	R17	R14	R9	R4	R1	Σ
R33	R29	R25	R22	R18	R15	R10	R5	R2	
	R31	R26	R23	R19	R16	R11	R7	R3	

وزن‌دهی شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک: در این بخش به تعیین وزن و اهمیت معیارها و زیرمعیارهای پژوهش با استفاده از مدل BWM می‌پردازیم. از گام‌های اولیه این روش تعیین با اهمیت‌ترین و کم اهمیت‌ترین معیارها و زیرمعیارها است در این پژوهش با استفاده از نظرات خبرگان با اهمیت‌ترین و کم اهمیت‌ترین معیارها و زیر معیارها استخراج شدند که در جدول (۶) آورده شده است.

جدول (۶) - بهترین و بدترین معیارهای

دسته اصلی	بهترین (B)	بدترین (W)
معیارهای اصلی	A۱	A۳
A۱	R۱	R۷
A۲	R۱۶	R۱۵
A۳	R۲۴	R۲۸

در گام بعد می‌بایست مقایسات زوجی بهترین معیار با دیگر معیارها (BO) و مقایسه زوجی دیگر معیارها با بدترین معیار (OW) را تشکیل و در اختیار خبره قرار داد تا به مقایسات زوجی بر اساس طیف ۱ تا ۹ پاسخ دهند. سپس بعد از پاسخگویی، مقایسات زوجی با استفاده از روش میانگین ادغام می‌شوند تا جهت تعیین وزن وارد الگوریتم روش BWM شوند که در ادامه آورده شده است. به عنوان مثال برای معیارهای اصلی ابتدا مقایسه زوجی بهترین معیار یعنی معیار A1 با دیگر معیارها را تشکیل می‌دهیم که در جدول (۷) آورده شده است. همچنین

به طریق مشابه مقایسه زوجی دیگر معیارها با بدترین معیار یعنی A3 را نیز ایجاد خواهد شد که در جدول (۸) آورده شده است.

جدول (۷) - مقایسات زوجی بهترین معیار نسبت به معیارهای اصلی

BO	A1	A2	A3
A1	۱	۴/۳۴۵	۷/۸۲۸

جدول (۸) - مقایسات زوجی دیگر معیارها با معیار بدترین

OW	A1	A2	A3
A3	۷/۸۲۸	۲/۱۹۲	۱

با توجه به جدول (۷) و (۸) و بر اساس رابطه ذیل مدل خطی BWM معیارهای اصلی به صورت زیر تشکیل می شوند. سپس این مدل در نرم افزار Lingo 17 حل شد که وزن معیارها و نرخ سازگاری محاسبه شد. نتایج نشان داد معیار A1 با وزن ۰/۷۳۵ رتبه اول، معیار A2 با وزن ۰/۱۷۵ رتبه دوم و معیار A3 با وزن ۰/۰۹۱ رتبه سوم را کسب کرده است همچنین نرخ سازگاری این مدل برابر با ۰/۰۲۴ می باشد و هر چه این نرخ به صفر نزدیکتر باشد نشان از سازگاری قابل قبول این مدل دارد.

min z

$$|W1.4/345 \times w2| \leq z$$

$$|W1.7/828 \times w3| \leq z$$

$$|w2.2/192 \times W3| \leq z$$

$$w1 + w2 + w3 = 1$$

به طریق مشابه برای زیرمعیارها نیز محاسبات صورت می گیرد و وزن نسبی محاسبه می شود وزن نهایی نیز از ضرب وزن نسبی هر زیرمعیار در وزن معیار اصلی حاصل می شود که در جدول ۹ آورده شده است

جدول (۹) - وزن نهایی عوامل

معیار	وزن معیار	زیر معیار	وزن نسبی زیر معیار	وزن نهایی زیر معیار
A1	۰/۷۳۵	R1	۰/۱۱۶	۰/۰۸۵۲
		R2	۰/۱۶۶	۰/۱۲۱۸
		R3	۰/۰۸۸	۰/۰۶۴۷
		R4	۰/۳۹۳	۰/۲۸۰۱
		R5	۰/۰۹۰	۰/۰۶۵۸
		R7	۰/۰۴۴	۰/۰۳۲۳
		R9	۰/۱۰۳	۰/۰۷۶۰
		R10	۰/۰۴۲	۰/۰۰۷۳
		R11	۰/۲۱۲	۰/۰۳۷۱
		R14	۰/۰۵۱	۰/۰۰۸۹
		R15	۰/۰۵۸	۰/۰۱۰۲
A2	۰/۱۷۵	R16	۰/۰۶۳	۰/۰۱۱۱
		R17	۰/۰۶۹	۰/۰۱۲۱
		R18	۰/۰۵۶	۰/۰۰۹۸
		R19	۰/۰۵۵	۰/۰۰۹۷
		R21	۰/۰۲۳	۰/۰۰۴۱
		R22	۰/۰۵۷	۰/۰۱۱۰۰
		R23	۰/۰۸۸	۰/۰۱۵۴
		R24	۰/۰۹۱	۰/۰۱۵۹
		R25	۰/۰۵۷	۰/۰۱۰۰
		R26	۰/۰۷۶	۰/۰۱۳۳
A3	۰/۰۹۱	R28	۰/۱۱۴	۰/۰۱۰۴
		R29	۰/۰۶۱	۰/۰۰۵۶
		R31	۰/۱۳۲	۰/۰۱۲۱
		R32	۰/۱۷۴	۰/۰۱۵۸
		R33	۰/۵۱۹	۰/۰۴۷۲

بررسی تاثیر فاکتورهای اثرگذار حساب های بانکی مشکوک روی وضعیت مالیات مودیان (تراکنش)

در این بخش درصدد آن هستیم تا با شاخص های شناسایی شده و اولویت شده و توجه به همه ابعاد آن اثرات این عوامل را بر روی مالیات مودیان در بخش تراکنش بانکی سنجیده و مشخص نماییم که آیا شاخص های حساب مشکوک بر روی تشخیص مالیات تراکنش بانکی اثر دارد یا خیر؟ پس از آن بررسی کنیم که در صورت جواب مثبت کدام عوامل حساب بانکی مشکوک بیشترین تاثیر بر میزان مالیات مودی خواهد داشت.

اطلاعات مربوط به تعدادی مودیان مالیاتی که تراکنش مالی آنها به سازمان امور مالیاتی ارسال گردیده و همچنین دارای پرونده مالیاتی فعال در حرفه خود در شهر و استان تهران در سال ۱۳۹۵ (مهلت مقرر ماده ۱۵۷ ق.م.م) استفاده شده است به دلیل نبود داده های کافی و محدودیت موجود برای انجام محاسبات برخی از مودیان موجود حذف شده اند. کل داده های موجود در این بازه شامل ۵۰ مودی مالیاتی به همراه حساب بانکی آن است که پس از انجام تعدیلات لازم نهایتاً ۳۰ مودی مالیاتی (شامل ۷۶ حساب بانکی) استفاده شده است که به صورت نمونه گیری گلوله برفی غیرخطی انتخاب شده است سپس تراکنش های هر حساب بانکی مودی جهت ارائه خلاصه از وضعیت آن با استفاده از نرم افزار SQL مورد پردازش قرار گرفته و خلاصه از وضعیت حساب هر مودی که شامل انواع واریز، برداشت، انتقالات و بدست آمد در ادامه خلاصه از وضعیت هر حساب در اختیار کارشناسان و خبرگان مالیاتی بخش تراکنش های بانکی همراه با فاکتورهای شناسایی و رتبه بندی شده در مرحله قبل در اختیار پاسخگویان جهت بررسی هر حساب مودی قرار گرفت. برای بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ که یکی از متداول ترین روش های اندازه گیری اعتبار است استفاده شد، پس از جمع آوری پرسشنامه ها، داده های دریافتی ثبت شده در پرسشنامه ها به صورت کیفی بوده که بر اساس طیف لیکرت (۱، ۳، ۵، ۷، ۹) کمی شده و با بهره گیری از اصول آماری مورد تحلیل قرار گرفته اند. برای بررسی تاثیر فاکتورهای اثرگذار حساب های بانکی مشکوک روی وضعیت تشخیص مالیات تراکنش بانکی از روش مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. برای این منظور از نرم افزار Smart PLS نسخه ۲ استفاده می کنیم. الگویابی معادلات ساختاری در دو مرحله به آزمون الگو می پردازد که شامل آزمون الگوی اندازه گیری و ساختاری می باشد، در مدل سازی PLS، الگوی اندازه گیری را مدل بیرونی و الگوی ساختاری را مدل درونی می نامند. الگوی اندازه گیری به بررسی اعتبار و روایی ابزارهای اندازه گیری و سازه های پژوهش می پردازد و الگوی ساختاری، فرضیه ها و روابط متغیرهای مکنون را مورد آزمون قرار می دهد. جهت بررسی اعتبار سازه ها فرنل و لاکر سه ملاک را پیشنهاد می کنند (Fornell, C, Larcker, 1981:26) که شامل: ۱- اعتبار هر یک از گویه ها، ۲- اعتبار ترکیبی^۱ - متوسط واریانس استخراج شده^۲. در مورد اعتبار هر یک از گویه ها، بار عاملی ۵/۰ و بیشتر هر گویه در تحلیل عاملی

1. Composite Reliability

2. Average Variance Extracted

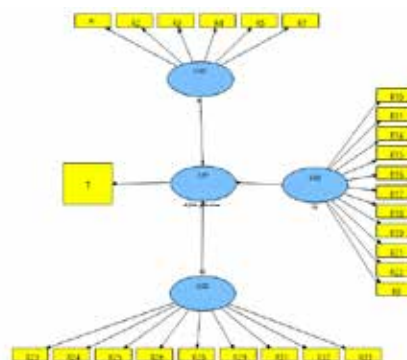
تاییدی نشانگر سازه‌ی خوب تعریف شده است. همچنین بار عاملی گویه‌ها باید حداقل در سطح ۰/۰۱ معنادار باشند. (Gefen, 2005:105)

جدول (۹) - نتایج بررسی اعتبار متغیرهای پژوهش

نماد	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	شاخص AVE
A1	۰/۷۱۳	۰/۷۰۱	۰/۵۶۶
A2	۰/۸۲۱	۰/۸۱۶	۰/۶۹۲
A3	۰/۷۶۹	۰/۷۰۴	۰/۵۰۸

با توجه به جدول فوق، مشاهده می‌شود که مقادیر پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ برای متغیرهای تحقیق بزرگتر از ۰/۷ و مقدار شاخص AVE برای این متغیرها بزرگتر از ۰/۵ است بنابراین نتایج به دست آمده نمایانگر اعتبار همگرا و همبستگی سازه‌ها می‌باشند. در نتیجه، اعتبار ابزارهای اندازه‌گیری و سازه‌های پژوهش مورد تایید می‌باشد. پس از بررسی اعتبار و روایی ابزارهای اندازه‌گیری و سازه‌های پژوهش لازم است تاروابط متغیرهای مکنون (مدل درونی) مورد آزمون قرار گیرد. بدین منظور، مدل آزمون شده پژوهش در شکل شماره (۲) ارایه شده است. لازم به توضیح است که شاخص نیکویی برازش (GOF) این مدل برابر ۰/۲۳ است که این عدد نشان دهنده ی مناسب بودن مدل جهت بررسی تاثیر عوامل تحقیق می‌باشد

شکل (۲) - مدل مفهومی تحقیق

جدول ۱۰- ضرایب مسیر، آماره t و نتایج

نماد	ضریب مسیر استاندارد	آماره t	ضریب تعیین
A1	۰/۴۵۶	۵/۸۸۸	
A2	۰/۲۰۷	۲/۷۵۸	۰/۵۷
A3	۰/۱۶۷	۲/۵۴۶	

باتوجه به مقادیر آماره t در جدول فوق مشاهده می شود که فاکتورهای مربوط به معاملات نقدی، و سایر علائم در سطح ۰/۰۱ و فاکتور علائم غیر نقدی در سطح ۰/۰۵ روی مالیات تراکنش تاثیر معناداری دارد، اعتبار مدل با استفاده از ضریب تعیین (R2) مشخص شده است. این ضریب، واریانس توضیحی یک متغیر درونزا را توسط متغیرهای برونزا اندازه گیری میکند میزان ضریب تعیین برای متغیر (مالیات) برابر با ۰/۵۷ می باشد این بدان معناست که ۰/۵۷ تغییرات مالیات حاصل از تراکنش بانکی به وسیله فاکتورهای اثر گذار بر حساب بانکی مشکوک تبیین شده است برای بررسی اینکه کدام یک از فاکتورها روی وضعیت موجود مالیات تراکنش تاثیر بیشتری داشته است از ضرایب مسیر استاندارد استفاده می شود این ضرایب در جدول (۱۰) آورده شده است. نتایج حاصل از اجرای روش فوق با استفاده از داده واقعی (حساب بانکی مودیان) و استفاده از نظر خبرگان نشان می دهند نشان می دهد چنانچه شاخص ها به همراه اولویت در هنگام مواجه ماموران مالیاتی در هنگام رسیدگی به حساب بانکی مورد توجه قرار گیرد ضمن کمک به تردید حرفه ای ماموران مالیاتی امکان تعیین مالیات عادلانه تر و همچنین کمک به کاهش تخلفات و موجبات کاهش فرار مالیاتی مودیان را فراهم می نماید.

۵- نتیجه گیری و پیشنهادات

از آنجا که فرارهای مالیاتی یکی از اصلی ترین عوامل آسیب زا به اقتصاد کشور که در زنجیره وصول مالیات می باشد، شناسایی حساب های بانکی مشکوک یکی از مهمترین راه های ورود به دنیای حسابرسی مالیاتی می باشد. از این رو هدف از پژوهش حاضر شناسایی و تجزیه و تحلیل شاخص های حساب های بانکی مشکوک و تعیین اثرات آن در جهت کاهش قانون گریزی مبتنی بر روش BWM و معادلات ساختاری بود. پژوهش حاضر بر آن بود که با تلفیقی از دو رویکرد در این حوزه مزایایی داشته باشد بدین صورت که در این راستا ابتدا با استخراج شاخص های حساب های بانکی مشکوک، ضعف در نظر نگرفتن آن ها توسط پژوهشگران و همچنین عدم جامعیت شاخص های مطرح شده را پوشش دهد و با ارائه مدل برنامه ریزی خطی روش بهترین - بدترین و معادلات ساختاری به ارزیابی و پیش بینی این شاخص ها بپردازد. در این راستا ابتدا مهم ترین شاخص های حساب های بانکی مشکوک شناسایی

شدند و در نهایت ۳۴ شاخص استخراج شد. سپس با توجه به نظر خبرگان و بهره‌گیری از روش دلفی فازی مهمترین شاخص‌ها شناسایی و با استفاده از روش بهترین بدترین رتبه‌بندی شدند. در این پژوهش ۲۶ شاخص با نظر خبرگان به منظور ارزیابی نهایی تایید شدند. نتایج حاکی از وزن‌دهی به معیارها حاکی از آن بود علائم مربوط به معاملات نقدی (A1) با وزنی معادل ۰/۷۳۵ علائم مربوط به حساب‌های سپرده (A2) با وزنی معادل ۰/۱۷۵ و علائم کلی (A3) با وزنی معادل ۰/۰۹۱ به ترتیب جایگاه اول تا سوم اهمیت را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج حاصل از وزن‌دهی و اولویت‌بندی ۲۶ زیر معیار پژوهش نیز نشان می‌دهد که زیر معیار انجام دادن مکرر عملیات و معاملات کم تر از سقف تعیین شده (R4) با وزنی معادل ۰/۲۸۹۱ مهمترین زیر معیار پژوهش است. زیر معیار سپرده‌گذاری وجه نقد در موسسات مالی و سپس انتقال سریع آن از طریق حواله (R2) ازخوشه علائم مربوط به معاملات نقدی نیز با وزنی معادل ۰/۱۲۱۸ رتبه دوم اهمیت را به خود اختصاص داده است. همچنین زیر معیار تقاضای کارت اعتباری در محلی غیر از محل اقامت خود یا خارج از کشور با وزنی معادل ۰/۰۴۱ کم اهمیت معیار ساخته شده است. همچنین نتایج حاصل از مدل تحقیق نشان می‌دهد عوامل معاملات نقدی با ضریب مسیر ۰/۴۵۶ و آماری $t=5/888$ دارای بیشترین تاثیر روی مالیات تراکش بانکی می‌باشد.

مروری بر پیشینه پژوهش نشان می‌دهد علی رغم وجود پژوهش‌های که در حوزه تراکش بانکی مشکوک انجام شده است پژوهشی که در مورد شناسایی و رتبه‌بندی عوامل حساب‌های بانکی مشکوک و تعیین اثرات آن بر مالیات تراکش بانکی انجام نشده است این مطلب موجب آن شده که مقایسه نتایج این پژوهش با پژوهش‌های داخلی دیگر امکان پذیر نباشد. در پژوهش حاضر با انتخاب امور مالیاتی شهر و استان تهران به عنوان مورد مطالعاتی به طور خاص به ارزیابی شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک که تاکنون کمتر از جانب پژوهشگران مورد توجه قرار گرفته پرداخته شده است. همچنین به کارگیری تکنیک نوین و بسیار کارای BWM، و استفاده از روش معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی برای اولین بار چه در ایران و چه در خارج از کشور علاوه بر نوآوری روشی، بر قابلیت اعتماد و اطمینان نتایج پژوهش نیز افزود.

طی سال‌های اخیر روش‌های فرار مالیاتی به علت توسعه محصولات و خدمات بانکی ارائه شده، روابط مالی پیچیده‌تر، پیشرفت فناوری و افزایش سرعت جریان‌های پولی جهانی، مبتکرانه‌تر شده است. بر این اساس سازمان امور مالیاتی با عنایت به زیان‌های اقتصادی و اجتماعی فرار مالیاتی برنامه‌های مؤثری را علیه این پدیده به کار گیرد. از این رو پیشنهادهای زیر که بر مبنای مطالعات حدود شش ماه نگارندگان در این زمینه مورد بررسی شکل گرفته و مجال پرداختن به آن‌ها در این پژوهش میسر نشده است، بیانگر راهکارهای مفیدی برای حساب‌رسان مالیاتی و صنعت بانکداری و زمینه‌های مفیدی برای انجام پژوهش‌های آتی است. همانطور که در نتایج حاصل از وزن‌دهی و رتبه‌بندی تأثیری‌پذیری شاخص‌های حساب بانکی مشکوک

مشاهده شد، زیر معیار انجام دادن مکرر عملیات و معاملات کمتر از سقف تعیین شده از خوشه علائم مربوط به معاملات نقدی به عنوان مهمترین عامل دخیل در حساب‌های بانکی مشکوک شناخته شد و همچنین زیر معیار سپرده‌گذاری وجه نقد در موسسات مالی و سپس انتقال سریع آن از طریق حواله جایگاه دوم اهمیت را به خود اختصاص داد. از این رو پیشنهاد می‌شود که مسئولین و کارشناسان امور مالیاتی با برگزاری کلاس‌های آموزشی برای حساب‌برسان تراکنش‌های مشکوک بانکی، آنها را نسبت به مهمترین شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک آگاه نموده و از این طریق میزان حساسیت آنها را نسبت تراکنش‌های ایجاد شده در حساب مودیان مالیاتی بالا ببرند.

پیشنهادهای پژوهشی به منظور توسعه و تقویت پژوهش حاضر به شرح زیر هستند:

در پژوهش حاضر به ارزیابی شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک پرداخته شد؛ پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، مدل و معیارهای ارائه شده در پژوهش حاضر و سپس تغییرات لازم در سایر زمینه‌هایی که احتمال و ریسک فرار مالیاتی (مالیات بر مشاغل خودرو، مالیات ارزش افزوده، مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و...) وجود دارد، مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به اینکه بیشتر شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک کیفی هستند، پیشنهاد می‌شود به منظور کاهش سطح دخالت قضاوت ذهنی خبرگان در امر تصمیم‌گیری، به بررسی و استخراج شاخص‌های کمی شاخص‌های حساب‌های بانکی مشکوک پرداخته شود. با توجه به کیفی بودن شاخص‌های تصمیم‌گیری دخیل در این پژوهش و فضای ابهام و عدم قطعیت حاکم بر آن، پیشنهاد می‌شود از روش تصمیم‌گیری مورد استفاده در این پژوهش در محیط فازی و خاکستری و یا با اعداد فازی فاصله‌ای بهره‌گیری شده و نتایج و کارایی آن با روش پیشنهادی این پژوهش مقایسه شود. پیشنهاد می‌شود به منظور مدیریت و توسعه شاخص حساب‌های مشکوک بانکی، به صورت دوره‌ای مودیان بر اساس معیارهای مورد نظر رتبه‌بندی شوند. همچنین به طور دوره‌ای ممیزی‌های بیرونی صورت گیرد و پیشنهادهایی در راستای بهبود آنها نیز به آنها ارائه شود. به منظور افزایش انگیزه مودیان نیز می‌توان جوایز و یا امتیازات خاصی را برای افرادی که حساب‌های آنها از نظر سازمان امور مالیاتی مشکوک تلقی نمی‌گردد در نظر گرفت.

فهرست منابع

1. Rahdari Alireza, Nasr Mostafa (2016). Challenges of the Think Tank in Iran. Journal of Management and Development Process, 30 (2): 23-54, (Persian).
2. Jazayeri, Mina (2013). Money Laundering and its Risks, Head of Banking Supervision Inspection Group, Central Bank of the Islamic Republic of Iran Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37, (Persian).
3. Farokhian, A.(2019). Discover Suspicious Money Laundering Transactions Based on the Pattern of Bank Accounts.8-19, Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37,(Persian).
4. Shahverdi, M., Dastgir, M., Rezaee, F. & Ahmadi, S. (2020). Project Evaluation and Selection in Technology Development Funds with Best.Worst Method (Case Study: Innovation and Prosperity Fund). Industrial Management Journal, 11(3), 461-486. (Persian).
5. Tayefeh,S. Dastgir,M. Rezaee, F. & Ali ahmadi, S(2019). The Ranking of Effective Factors on Corporate Tax Avoidance. Effective Factors on Corporate Tax Avoidance. Aapc. 2019; 4 (7): 309-341, Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37, (Persian).
6. Nasrollahi, M., Fathi, M.R., & Faghih, A. (2018). Designing a Model for Evaluating Marketing Channels based on the Fuzzy Best.Worst and Fuzzy EDAS Methods. Journal of Business Management, 10(3), 695-712. (in Persia), Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37,(Persian).
7. Sayadisoumar,A,Rahnama roodposhti, A, kakaei tabar ,Z(2018). The Causes of Tax Evasion in Iran with Concentration in Gap View of Taxpayers and Tax Staff Based on the AHP Model, Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37,(Persian).
8. Farrokhian,A.Chaleh,Abdullah.(2018).DiscoverSuspiciousMoney Laundering Transactions Based on the Pattern of Bank Accounts (19-74), Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37, (Persian).
9. Jafarnejad Chuchoshi, A., Kazemi ,A, Arab ,A (2016). Identification and Prioritization of Supplier Resilience Evaluation Indicators Based on the Best.Worst Method.8-18, Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37,(Persian).

10. hamidi.N, Mohammadi.F. Identification and Prioritization of Factors Influencing Real Estate Tax Evasion in Qazvin province. J Tax Res. 2015; 23 (25), Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37,(Persian).
11. Rezaei, J. (2015). Best-worst Multi-criteria Decision-Making Method. Omega. Volume 53, June 2015, Pages 49-57, Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37,(Persian).
12. Bagnall, John, David Bounie, Kym P. Huynh, Anneke Kosse, Tobias Schmidt, Scott D. Schuh and Helmut Stix. (2014). Consumer Cash Usage: A Cross-Country Comparison with Payment Diary Survey Data. ECB Working Paper n.1685.
13. Martínez-Noya, A. and García-Canal, E.,(2011).Technological Capabilities and the Decision to Outsource offshore R&D Services. International Business Review, 20(3), pp.264-277.artínez.Noya.
14. Sarikhan,I , Montazer gh,. a (2009). Design and Implementation of a Fuzzy Expert System for Suspicious Behavior Detection in e-Banking System. Iranian Communication and Information Technology Fall 2008_winter 2009 , 20-35.
15. Wang, X., & Dong, G. (2009). Research on Money Laundering detection Based on Improved Minimum Spanning tree Clustering and its Application. 2009 Second International Symposium on Knowledge Acquisition and Modeling, 2, 62-64.
16. Le-Khac, N. A., Markos, S., & Kechadi, M. T. (2009). Towards a new data mining-based approach for Anti-money Laundering in an International Investment bank. International Conference on Digital Forensics and Cyber Crime. Springer, 31, 77-84.
17. Gao, S. Xu, D, Wang, H, & Wang, Y (2007). Intelligent Anti-Money Laundering System. IEEE International Conference on Service Operations and Logistics, and Informatics (pp. 851-856), Shanghai, China: IEEE.
18. Chen, R. C, Chiu, M. L, Huang, Y. L, & Chen, LT. (2004). Detecting Credit card Fraud by Using Questionnaire-Responded Transaction Model Based on Support Vector Machines. Springer Berlin Heidelberg, 3177, 800-806.
19. Ricardo, p. Chevalier,o (2003). Money Laundering as an Autonomous Offence: Analysis of the Consequences of the Autonomy of Money laundering.
20. Aleskerov, E., Freisleben, B., & Rao, B. (2002). Cardwatch: A Neural Network Based on Database Mining System for Credit Card Fraud Detection. Proceedings of the IEEE.IAFE 1997 Computational Intelligence for Financial Engineering (CIFer), 220-226, 1997. New York, NY: IEEE.

21. Cheng, C. H., & Lin, Y. (2002). Evaluating the Best Main Battle Tank Using Fuzzy Decision Theory with Linguistic Criteria Evaluation. *European Journal of Operational Research*, 142(1), 174-186.
22. Hajsadeghi S., Gholamnia Ro'shan H., Dadashi I. (2021). Identifying and Prioritizing Indicators of Lawlessness in Notaries Based on the Best-Worst Approach with an Emphasis on Increasing Tax Revenue. *J Tax Res*; 29 (50): 115-142, The Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37, (Persian).
23. Drehmann, Mathias, Charles Goodhart and Malte Krueger. (2002). The Challenges Facing Currency Usage: Will the Traditional Transactions Medium be Able to Resist Competition from the New Technologies Economic Policy 34, 193-22.
24. Basel Committee on Banking Regulations and Supervisory Practice Purpose of Money Laundering December 1998. 5-245.
25. Mousavi Jahromi Y., Mehrara M., Tutunchi Maleki S., (2020). Evaluation of the Most Important Factors Affecting the Income of Taxes in the Economy of Iran with the Approach of TVP DMA Models. *J Tax Res*; 27 (44) :71-100, The Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37, (Persian).
26. Gefen, D & Straub, W. , (2005). A Practical Guide to Factorial Using Pls.Graph: Tototrial and Annotated Example. *Communication of the AIS*, 16(5), 91-109.
27. Fornell, C., Larcker, D.F., (1981)|. Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *The Journal of Marketing Research* 18(1), 50-39.
28. Sanaipur, H. (2020). Identifying and Prioritizing the Factors Influencing Tax Evasion in Small & Medium Enterprises (SMEs) from the Perspective of Iranian National Tax Administration Staff: A Mixed Method Study. *J Tax Res.*; 28 (47) :7-30, The Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37, (Persian).
29. Blouri.A, Moradi.M &Yazdani.H., (2021). Designing a Model for Analyzing Structural Interpretation of Factors Affecting Income Tax Evasion of Legal Persons. *J Tax Res.*; 29 (49) :83-108, The Research Center of the Islamic Consultative Assembly, No. 37, (Persian).